

KO(Y)- FİİLİNİN “İZİN VERME” İŞARETLEYİCİSİ OLARAK KULLANIMLARI

Talip DOĞAN*

THE USAGES OF KO(Y)- VERB AS THE MARKER OF “PERMITTING”

Öz

Bu çalışmada, *ko(y)*- fiilinin “izin verme” anlam birimini işaretlediği yapılar üzerinde durulmuştur. Türkçenin tarihî metinlerinde ve yaşayan bazı ağızlarında, hem *ko(y)*- hem de *ko(y)ma*- fiillerinin genellikle emir veya istek eklerini almış olan fiillerle birleşmesi sonucunda, *ko(y)*- + *fiil* + *emir/istek eki* şeklinde bir analitik yapı kurulmuştur. Bunun yanında, sadece *ko(y)ma*- fiilinin isim-fiil eki -*mAK* ve yönelme hâli eki +*A*'yı almış olan bitimsiz fiillerle birleşmesi sonucunda, *fiil* + -*mAK* + *A* + *ko(y)ma*- ya da unsurların yer değiştirmiş olduğu *ko(y)ma*- + *fiil* + -*mAK* + *A* şekillerinde analitik yapılar oluşmuştur. Söz konusu bu analitik yapılar, kullanıldığı cümlelerde bir hareketin gerçekleşmesine duruma göre “izin verme” ya da “izin vermeme” ifadelerini dile getirme işlevine sahiptir.

Anahtar Kelimeler: İzin Verme, Türkçe, *ko(y)*- fiili.

Abstract

In this study, it has been put emphasis on the structures which marks the “permitting” morpheme of *ko(y)*- verb. As a result of the combination of both *ko(y)*- and *ko(y)ma*- with the verbs that take the imperative and optative suffixes in the historical texts of Turkish and some living dialects, an analytical structure as *ko(y)*- + *verb* + *suffix of imperative/optative* was formed. Beside this, as a result of the combination of *ko(y)ma*- verb with the infinite verbs take -*mAK* infinitive suffix and +*A* dative suffix, the analytical structures as *verb* + -*mAK* + *A* + *ko(y)ma*- or a different form of it as *ko(y)ma*- + *verb* + -*mAK* + *A* were formed. These analytical structures have the functions of articulating “permitting” or “no permitting” expressions according to verification situation of an action in the sentence.

Keywords: Permitting, Turkish, Verb of *ko(y)*-.

* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fak., Dilbilim Bölümü, e-posta: dogan.talip@gmail.com

1. Giriş

Türkçede bazı sözcük veya eklerin ya tek başlarına ya da başka ek veya sözcüklerle birleşerek yeni işlevler kazandığı ve bu suretle, yeni gramer kategorileri teşkil ettikleri (gramerleştikleri¹) bilinen bir gerçektir. Bu çerçevede Türkçede sözcüklerin ekleşmesini, *yori-r>-yor* (Ergin, 1997b: 296), **sa-r “sıra”>-sAr, alusar>alsar* “alan sıra, aldık sıra” (KTLG-F: 693-694) gibi örneklerde görmek mümkündür. *-ut* “fiilden isim yapma eki” + *I* “iyelik eki”>*-DI, keçüti>keçüdi>keçdi* (KTLG-F: 29-30; Kartallıoğlu, 2007: 31-38) örneğinde ise eklerin, kalıplaşarak başka bir işlevi üstlenmesi söz konusudur.

Kimi zaman da ek ve sözcükler, bir araya gelerek morfo-sentaktik bir görünüm sergileyen gramer kategorileri kurar. Tarihi dönem metinlerinde, bilhassa gereklilik kipi için kullanılan analitik yapılar bu türdendir. Bu bağlamda gereklilik, Eski Uygur Türkçesinde *-miş kergek*, *-miş + iyelik eki + kergek*, *-GU ol~ kergek* ve *-mAk kergek* kalıplarıyla işaretlenmiştir: *KİP anın tınlıklar atamış, tapınmış kergek* (Tekin, 1960: 212), “bu yüzden canlı varlıkların adını anmaları, tapınmaları gerekir.”; *Mayt. men yime amti nomlamışım kergek* (Tekin, 1976: 50-36, 37), “benim de şimdi vaaz etmem lâzımdır.”; *ETŞ ne tigü ol anı teg erig* (Arat, 1965: 114), “onun gibi insana ne demeli?”; *ötünmek kergek erti* (KTLG-F: 551), “dua etmek gerek idi.” Karahanlı, Harezmi, Kıpçak, Eski Oğuz ve Çağatay Türkçelerinde gerekliliğin benzer şekilde *-sA kerek*, *-mAk kerek*, *-A gerek* (sadece Eski Oğuz Türkçesinde) gibi kalıplarla ifade edildiği görülür: *KB bu iki kişiye kerek sözleşse* (Arat, 1979: 2025), “bu iki kişiye söylemelidirler.”; *Harz.: NF velikin salavât neteg aymak kerek bilmez-miz* (Eckmann, 2004: 3-6), “velakin nasıl salâvat getirmeli, bilmiyoruz.”; *Kıp.: GT cān emānetdür anı birmek kerek* (Karamanlıoğlu, 1989: 112-7), “can emanettir onu vermek gerek.”; *bu benî âdem gerek halin bile* (EATE: 110), “bu insanlar hâlini bilmeli.” *Çağ.: körsem kerek ay u kün bulutsuz* (Eckmann, 2003: 117), “ayı ve güneşi bulutsuz görmeliyim.”

¹ Gramerleşme (İng. grammaticalization) terimi ve teorisi için bkz. Gökçe (2007: 28-40), Aslan Demir (2007: 198), Demirci (2008).

2. “İzin Verme”² İşaretleyicisi³ Olarak *ko(y)- Fiili*⁴

“İzin verme” anlam birimi, Türkçede çeşitli işaretleyicilerle kodlanmıştır. Kimi araştırmalarda, emir ve istek kipi eklerinin “izin verme” anlam birimini işaretlediğine yer verilmiştir. Ercilasun’a (KTLG-F: 760-770) göre emir kipinin işlevleri “bağlam”a, “vurgu ve tonlama”ya, emir eklerinden sonra kullanılan türlü “ek ve pekiştiriciler”e bağlı olarak ayrıntılar hâlinde *emir; yasaklama; gereklik; istek, niyet, dilek, rica, yalvarma; alkış (dua), kargış; tenbih, uyarma; öğüt, tavsiye, teklif, teşvik; davet müsaade, serbestlik, şüphe, korku, tereddüt* gibi çeşitlenmektedir.

Gülsevin (2002: 3-10), gramerlerde *dilek-istek kipleri* başlığı altında *emir, istek, dilek-şart* ve *gereklik* diye ayrı ayrı işlenmiş olan şekilleri, Eski Oğuz Türkçesinde *istek kipi* çatısında birleştirdikten sonra, bu kipin birtakım sebeplere bağlı olarak değişmek suretiyle türlü işlevleri yerine getirdiğini gösterir. Bu durumda, *-(y)A* ve *-sUnlAr* eklerinin ayrıca “müsaade-icâzet” bildirdiğine dikkat çeker: *hakkıyla ne iderse fermân şâhuñ ola* (KVz.5b.17), “hakkıyla ne ederse ferman şahın olsun.”; *üçer gün tahta geçüp pâdişâhlık eylesünler hüküm hükümât ellerinde olsun ne dilerse eylesünler* (KVz.21a.5), “üçer gün tahta geçip padişahlık yapınlar, hüküm ellerinde olsun, ne dilerse yapınlar.” Benzer düşünceler, Karademir (2012) tarafından da kaydedilmiştir.

Sarıçoban ve Hişmanoğlu (2004: 42), çalışmalarında Türkçedeki emir cümlelerini edimbilim açısından inceleyerek işlevlerine göre tasnif etmişlerdir. İncelemede bu cümlelerin aynı zamanda “izin verme” işlevini yerine getirdiği ifade edilmektedir: *Barış: Bugün dersten erken çıkabilir miyim, hocam? Öğretmen: Tamam. Çık.*

Bunun yanında “izin verme” anlam birimini, araştırmalarda *bil-* tasvir fiilinin işaretlediği belirtilmiştir. Dilâçar (1971: 476), birleşik fiilleri dört gruba ayırdıktan sonra *-(y)A bil-*’in “izin” işlevine temas eder.

² Bu çalışmada “izin verme” anlam birimi, kişiler arasındaki hiyerarşik ilişki, nezaket, iletişim bağlamı vb. olgulara bağlı olarak “icâzet”, “razılık”, “serbestlik”, “özgürlük”, “imkân” gibi alt anlam alanlarını da içerecek şekilde kullanılmıştır.

³ İşaretleyici (İng. marker): Anlam, görünüş, zaman vb. kategorileri kodlayarak dilbilgisel düzlemde ifade edilmelerini sağlayan morfolojik, sözlüksel, sözdizimsel vb. dil araçları (Aslan Demir, 2007: 199).

⁴ Türkçede *koy-* < *kod-* fiilinin yardımcı fiil olarak gramerleşme süreçleri için bkz. Gökçe (2007: 224-240).

Karabağ (2000: 276), -(y)A bil-'i yükümlülük kipliği olarak adlandırıp bu yapının öne çıkan işlevinin “izin” anlamını vermek olduğunu ifade eder. Ayrıca -(y)A bil-'in bu işlevinin, öznesi ikinci ve üçüncü kişi olan cümlelerde geniş zaman ekiyle beraber kullanıldığı zaman ortaya çıktığını vurgular: *Yarın sinemaya gidebilirsin, isterse Hakan da seninle gelebilir.*

Göksel-Kerslake (2005: 302) -(y)Abilir'in; konuşurun dinleyene veya üçüncü şahsa izin vermek için kullanılabildiğini dile getirir: *Bilgisayarımı (ne zaman) istersen kullan-abil-ir-sin.*

Mehmet (2007: 81)'e göre Türkçede yeterlilik (ability) veya imkân (possibility) olarak adlandırılıp bil- ve al- tasvir fiilleriyle oluşturulan yeterlilik kurulumları, cümleye göre asli işlevleri yanında izin (permission) vd. anlamları da ifade eder.

Benzer (2008: 35)'te nakledilen bilgiye göre Guglielmo Cinque, “A Note on Mood, Modality, Tense and Aspect Affixes in Turkish” adlı eserinde -(y)Abil-'in ihtimal ve yapabilirlik/müsaade (ability/permission) anlamlarına sahip olduğunu bildirir. Bunlarla birlikte, bil- tasvir fiilinin “izin verme” işlevinde kullanımı başka çalışmalarda da belirtilmiştir (Kocaman, 1983: 83), (Kara, 2011: 1393), (Akdeniz, 1995: 88).

Modern Türk yazı dillerinde “izin verme” anlam biriminin, çeşitli tasvir fiilleriyle işaretlendiği kaydedilmiştir. Örnek olarak; Mehmet Mahur Tulum'a göre Özbek Türkçesindeki -ä qâl- yapısı, kimi işlevlerle birlikte “izin” işlevini gerçekleştirir: *Mëni ätä dëyä qâl qızım* “Bana baba diyebilirsin kızım” (Gökçe, 2007: 216-217). Tan (2005: 70), Kırgız Türkçesinde -p kal-; -A/-O, -y koy-; -A/-O, -y ber- yapılarındaki fiillerle “izin” ifadesi sağlandığını dile getirir: *Eç kim bolboyt, tartınbay kele bersin* “Hiç kimse olmayacak, çekinmeden gelsin.”

Türkçenin tarihî metinlerinde ve yaşayan kimi ağızlarında ko(y)- ve ko(y)ma- fiillerinin; genellikle emir veya istek eklerini almış fiillerle birleşmesi sonucunda ko(y)- + fiil + emir/istek eki şeklinde, isim-fiil eki -mAK ile yönelme hâli eki +A'yı almış bitimsiz fiillerle de birleşmesi sonucunda fiil + -mAK + A + ko(y)ma- ya da ko(y)ma- + fiil + -mAK + A şekillerinde analitik yapılar kurulmuştur. Bu analitik yapılar, bulunduğu cümlelerde bir hareketin gerçekleşmesine duruma göre “izin verme” ya da “izin vermeme” ifadelerini dile getirmek için kullanılmaktadır.

2. 1. *ko(y)- + Fiiil + Emir/İstek Eki Yapısı*

Bu analitik yapıyı, büyük oranda emir veya istek ekleriyle çekimlenmiş fiiller ile çeşitli kip eklerini almış *ko(y)-* fiili meydana getirmiştir. Tarihî metinler ile yaşayan ağızlardaki bu yapının yer aldığı örneklerde, emir veya istek ekleriyle çekimlenmiş fiildeki hareketin gerçekleşmesine “izin verme” ifadesi, *ko(y)-* fiiliyle sağlanmıştır. Bu yapıda *ko(y)-* fiili, aynı zamanda olumsuzluk eki *-mA* ile de kullanılmak suretiyle *ko(y)ma-* şeklinde “izin vermeme” ifadesi de bildirebilmektedir.

2. 1. 1. Tarihî Metinlerden Örnekler

XIII. yy.

(a) YZ: *Koy Kotıfar gitsün ü sen bërü gel, Mutî' olğil kaçma<ğil> benden gërü [gel]* (Taş, 2010: 194), “Bırak Kotıfar gitsin (Kotıfar’ın gitmesine izin ver), sen yanıma gel; İtaat et, kaçma benden, gel artık.”

(b) YZ: *Şöyle tarıkdı kakıdı Zel<î>hâ'ya, eytdi sürüñ komay ayruk söyleye* (Taş, 2010: 228-229), “Öyle bir daralıp Zeliha’ya öfkelenildi ki, kovun ve daha fazla konuşmasına izin vermeyin, dedi.”

(c) YED: *Ko gülen gülsün hak bizim olsun, gâfil ne bilür Hakk'ı sever var* (Tatçı, 1997: 79). “Gülenen gülmesine izin ver, hak bizim olsun, gafil ne bilir, Hakkı sever var.”

(ç) YED: *Ko beni yanayın göynüklerümle, kaçan 'aşık olsam ölmezem ayruk* (Tatçı, 1997: 129) “Bırak beni yanayım ızdıraplarımla (ızdıraplarımla yanmama izin ver), ne zaman ki âşık olsam ölmem artık (o zaman).”

XIV. yy.

(a) İD: *Adem isen dem bu demdir, goyma bu dem föv't ola* (Paşayevtoru, 1987: 85), “Âdem isen dem bu demdir, bu demin ölmesine izin verme.”

(b) İD: *Ġoy ol biçareyi ta mehrem olsun* (Paşayevtoru, 1987: 199), “Bırak o biçareyi mahrem olsun (o biçarenin mahrem olmasına izin ver).”

XV. yy.

(a) DKK: *ko beni kadın ana çengele ursunlar, ko etümden çeksünler kâra kavurma itsünler* (Ergin, 1997a: 107), “bırak beni kadın ana çengele

vursunlar (beni çengele vurmalarına izin ver), bırak etimden çeksinler kara kavurma etsinler (etimden çekmelerine, kara kavurma etmelerine izin ver).”

(b) *Bunu korigil senin uğruna baş ve can oynatsın* (Bektaş.: 364), “Bunun, senin uğruna can vermesine izin ver.”

(c) *Atası yoğusa ben atasıyım, komazam ana bu kadar hayf ola, dedi* (Ferec.: 470), “Atası yoksa ben atasıyım, ona bu kadar haksızlık olmasına izin vermem, dedi.”

(ç) HHD: *Ko beni gark olayın göz yaşı deryâlarına* (Özyıldırım, 1999: 92), “Bırak beni gark olayım gözyaşı deryalarına (gözyaşı deryalarına gark olmama izin ver).”

XVI. yy.

(a) *Ko beni kendü halimde olayın, ki yeğ bilür kişi kendü kolayın* (Yuz. Şems.: 222), “Bırak beni kendi hâlimde olayım (kendi hâlimde olmama izin ver), kişi kendi kolayını daha iyi bilir.”

(b) LM: *Çoh genc yığınca çekmişem renc, koyma ki nasîb-i gayr ola genc* (Doğan: 2097), “Bu hazineyi biriktirinceye kadar çok sıkıntı çektim; onun başkalarına nasip olmasına izin verme.”

(c) HBD: *Ko çeşmime süreyin hüzn içinde Ya'kûbum* (Tarlan, 1945: 311/27), “Bırak gözlerime süreyim (gözlerime sürmeme izin ver) hüzn içinde Yakup’um.”

(ç) HD: *Gideyin düşmanlarum ko hurrem olsun dostum* (Çavuşoğlu-Tanyeri, 1981: 20), “Gideyim, düşmanlarım bırak sevinçli olsun (düşmanlarımın sevinçli olmasına izin ver) dostum.”

XVIII. yy.

(a) AD: *Koy harâb-ender-harâb olsun dil-i saht-ı rakîb* (Akpınar, 2012: 94), “Rakibin katı yüreği, bırak büsbütün mahvolsun (Rakibin katı yüreğinin büsbütün mahvolmasına izin ver).”

(b) AD: *Koy zülf-i tâpdârını düşsün meyâna dek* (Akpınar, 2012: 228), “Bırak bükümlü saçların beline kadar düşsün (Bükümlü saçlarının beline kadar düşmesine izin ver).”

XIX yy.

(a) ND: **Koymaz göz açam** ol gözi kör ‘ayn şaş olmuş (Bilgin, 2011: 332), “O gözü kör, şaşmış, göz açmama izin vermez.”

Tarihî metinlerde, yer yer, hem “izin verme” işaretleyicisi olan *ko(y)-* fiilinin hem de izin verilecek hareketi ifade eden fiilin şart ekiyle çekimlendiği örnekler bulunmaktadır:

XV. yy.

(a) DKK: **Sultanım meni kosañ** da şölen yimeğiniñ yanına **varsam**, **karnum açdur toyursam didi** (Ergin, 1997a: 145), “Sultanım, bana izin versen de (beni bıraksan da) şölen yemeğinin yanına varsam (benim şölen yemeğinin yanına varmama izin versen), karnım açtır doyursam dedi.”

XVII. yy.

(a) **Kosañ arzetse erbab-ı muhabbet sana ahvalin** (Hâletî.: 312), “Muhabbet erbabının sana ahvalini arz etmesine izin versen.”

2. 1. 2. Yaşayan Ağızlardan Örnekler⁵

2. 1. 2. 1. Türkiye Türkçesi Ağızları

2. 1. 2. 1. 1. Kars İli Ağızları

(a) **Hemen elbiseni götü, goyma oğlun gele**, **buraları çamur eyliye** (Ercilasun, 2002: 293), “Hemen elbiseni götür, oğlunun gelmesine ve buraları çamur etmesine izin verme.”

(b) **Nuru der ki heyvah benim son günüm**, **(ay) acal goymor rahat gezim sevdiğim** (Ercilasun, 2002: 341), “Nuru der ki eyvah benim son günüm, ecel rahat gezmeme izin vermiyor sevdiğim.”

⁵ Ağız metinlerinde birbirinden farklı çeviri yazı işaretleri almaktadır. Fakat çalışmada bu işaretlerden yaygın olanları kullanılmıştır.

2. 1. 2. 1. 2. Erzincan ve Yöresi Ağzları

(a) *ğoymayın ki yanıma gele, dışarıda yata* (Sağır, 1995: 405), “Yanıma gelmesine izin vermeyin ki, dışarıda yatsın.”

2. 1. 2. 1. 3. Van Gölü Havzası Ağzları

(a) *Ben de dedim buramın ağrısından dedim buni goy vuralar yere. benim acım çıhsın* (Gökçür, 2012: 432), “Ben de dedim, buramın ağrısından dedim, bunu bırak vursunlar yere (bunu yere vurmalarına izin ver), benim acım çıksın.”

(b) *Yanliz o tayin boyından bi tene bir kişi tutmuş, gurri, guvetli goymi tay terpene* (Kasımoğlu, 2010: 602), “Yalnız, o tayin boynundan bir tane, bir kişi tutmuş, kel, kuvvetli, tayin kımıldamasına izin vermiyor.”

2. 1. 2. 1. 4. Muş Yöresi Ağzı

(a) *Kebab üste naz üste, yürek yanar köz üste, goy beni öldürsünler, bir alagöz gız üste* (Elitok, 2006: 178), “Kebab üstüne naz üstüne, yürek yanar köz üstünde, bırak beni öldürsünler (beni öldürmelerine izin ver), Bir ela göz kız üstüne.”

2. 1. 2. 2. Nahçıvan Bölgesi Ağzları

(a) *ğarı nene⁶, goy sene kömek edim* (Cəfərli ve Babayev, 2010: 248) “Nene, sana yardım etmeme izin ver.”

(b) *Goturam, goymur oturam. Ğaşıyırım, Ğanım çıhır, Ğaşımıram canım çıhır* (Cəfərli ve Babayev, 2010: 293), “Uyuzum, oturmama izin vermiyor. Kaşıyorum, kanım çıkıyor, kaşımıyorum canım çıkıyor.”

⁶ *ğarı nene*: yaşlı kadın, nene.

2. 1. 2. 3. Irak Türkmen Ağzları⁷

(a) *yoh men bilmem men seni **ğoymam** ayrısı **alsın*** (Bayatlı, 2009: 233), “Yok ben bilmem, ben seni başkasının almasına razı olmam (izin vermem).”

(b) *ğoy kimse bu işden **heberi olmasın*** (Bayatlı, 2009: 224), “Bu işten kimsenin haberinin olmamasını sağla (Bu işten kimsenin haberinin olmasına izin verme).”

2. 1. 2. 4. İran Türk Ağzları

2. 1. 2. 4. 1. Zencan Ağzı

(a) *Ġedim ġızı h   **ğoymazdılar** oġlan **g re*** (S nmez, 1998: 191), “Eskiden, oġlanın kızı g rmesine hi  izin vermezdiler.”

2. 1. 2. 4. 2. Salmas Ağzı

(a) *ossun, **ğoy** u aġın **ġırh  c hsın*** (G kdaġ, 2006: 197), “olsun, bırak çocuġun kırkı  ksın ( ocuġun kırkının  ıkmasına izin ver).”

2. 1. 2. 4. 3. Erdebil İli Ağzları

(a) * oy u a lar **yassin**, yu uya⁸ **g ssinne*** (Karini, 2009: 259), “Bırak  ocuklar yatsınlar, uykuya gitsinler ( ocukların yatmalarına, uykuya gitmelerine izin ver).”

2. 1. 2. 4. 4. Urmiye Ağzları

(a) *gene de gelir, torpaġ **ġala**’nı **ğoymur**, Őehri yanı **daġıdala aparala*** (Doġan, 2010: 442), “Yine de gelir, Torpaġ Galayı, yani Őehri daġıtmalarına g t rmelerine izin vermiyor.”

⁷ Bulut (2000: 166), Irak T rkmen aġızlarında kullanılan bu yapının Fars adan kopyalanmıŐ olabileceġini bildirmektedir.

⁸ *yu u*: uyku.

2. 1. 2. 4. 5. Hemedan Bölgesi Bahar Ağzı

(a) *gonşiler da goymazdi yatag* (Pehlivan, 2011: 280), “Komşular da yatmamıza izin vermezdi.”

2. 1. 2. 4. 6. Kaşkay Türkçesi

(a) *Serdim nêdem, hêyvasını-narını; koy dêsınler, şah budağın bağı var* (Aghdam, 2009: 83), “Serdim ne edeyim, ayvasını-narını; bırak şah budağın bağı var desinler (şah budağın bağı var demelerine izin ver).”

(b) *Men ki, gèdirem Lara, koy tüfengim kundağı kırık ola* (Aghdam, 2009: 115), “Ben Lar’a gidiyorum, bırak tüfeğimin kundağı kırık olsun (tüfeğimin kundağının kırık olmasına izin ver).”

2. 1. 2. 4. 7. Horasan Türkçesi

(a) *yoo, men kelem, karriyem⁹, koy gidim kızımın ievine, yāğ yēm, mesge¹⁰ yēm, fatir yem, çāğ olim, gelim, o vah sen meni ye* (Tulu, 2005: 57-58), “yoo, ben kelim, yaşlıyım, bırak kızımın evine gideyim (kızımın evine gitmeme izin ver), yağ, tereyağ, pide yiyeyim, şişmanlayayım, (geri) gelince, beni ye.”

(b) *Sen oniñ elindeki şişene alleñ, sindirren¹¹ koyman ki o şişeynen şeriñ içine gelsin* (Tulu, 2005: 131, 135), “Onun elindeki şişeyi alıp kıracaksın; onun şişeyle şehrin içine gelmesine izin vermeyeceksin!”

(c) *Koyme Selbi’m ganlar töksün gözinden, ana cān cān seniñ cān Selbnāz’ıy* (Javanshir, 2008: 32), “Anacığım, Selbi’mın gözünden kanlı yaş dökmesine izin verme; Selbinaz’ın canı senin canındır.”

⁹ *karri*: yaşlı, ihtiyar.

¹⁰ *mesge*: tereyağı.

¹¹ *sındır*:- kırmak.

2. 1. 2. 4. 8. Halaç Türkçesi¹²

(a) *Hümmüş*¹³ *seniyn elinde, koy men öpdüm tilinde* (Gökdağ, 2012: 51), “Çıkış senin elinden, bırak ben öpeyim dilinden (elinden öpmeme izin ver).”

(b) *Koy danuşdağ Heleç tilçe men haydum*¹⁴ (Gökdağ, 2012: 61), “Bırak konuşalım (konuşmamıza izin ver), Halaç dilinde ben söyleyeyim.”

Bugün, Türkiye Türkçesinin Doğu Grubu ağızlarında, Nahçıvan bölgesi ağızlarında, Irak Türkmen ağızlarında, İran Azerbaycanı’ndaki ağızlarda, Kaşkay Türkçesinde, Horasan Türkçesinde ve Halaç Türkçesinde kullanılmaya devam etmekle dikkati çeken bu yapıda *ko(y)-* fiilinin işlevi, Türkiye Türkçesinde *bırak-* fiiliyle karşılanmaktadır. Aynı biçimde, Türkiye Türkçesinde emir veya istek eklerini almış olan fiildeki harekete “izin verme” için *bırak-* fiiline başvurulduğu görülür. Başka bir deyişle, söz konusu sahalardaki Türk ağızlarında kullanılan *ko(y)- + fiil + emir/istek eki* kalıbı yerine, Türkiye Türkçesinde *bırak- + fiil + emir/istek eki* kalıbı işletilir. *bırak-* fiili, Türkiye Türkçesinde de olumsuzluk eki *-mA* ile kullanılıp, emir veya istek ekiyle çekimlenmiş fiildeki harekete “izin vermeme” bildirebilmektedir. Ancak, *bırakma-* fiilinin bu işlevde kullanımı genellikle *ki*’li cümlelerde görülmektedir:

(a) *Bırakalım beşeriyet Allah’ın irâdesi altında biçilsin* (Ayverdi, 2005: 130).

(b) ... *kulağına giden bâzı densiz konuşmaları tenkit edenlere, bırakın söylesinler, hakârete tahammül insanları küçültmez* ... (Ayverdi, 2002: 83).

(c) *Akla gelenler ve gönlü delenler bırakmıyor ki tekrar Nedim’e dönelim* (Banarlı, 2010: 153).

2. 2. Fiil + -mAK + A + ko(y)ma- Yapısı

Bu analitik yapı, isim-fiil eki *-mAK* ve yönelme hâli eki *+A*’yı almış olan bitimsiz fiil ile *ko(y)ma-* fiilinin bir araya gelmesi sonucunda oluşmuştur. Tarihî metinlerdeki bu yapının bulunduğu örneklerde *ko(y)ma-* fiili, isim-

¹² Halaç Türkçesinde emir kipinin birçok tipi bulunur. Doerfer, bu kipin on çeşidinden bahsetmektedir. Halaç Türkçesinde ayrıca, emir kiplerinden sonra kullanılan şahıs ekleri de oldukça farklı görünüm arz eder (Tulu, 2012: 29-30).

¹³ *hün-*: çıkmak, dönmek.

¹⁴ *hay-*: demek, söylemek.

fiil eki *-mAK* ve yönelme hâli eki *+A*'yı almış olan bitimsiz fiildeki hareketin gerçekleşmesine “izin vermeme” ifadesi için kullanılmıştır. Başka bir deyişle, bu örneklerde “izin vermeme” anlam birimi *ko(y)ma-* fiiliyle işaretlenmiştir. Bu analitik yapıda *ko(y)-* fiilinin, sadece olumsuzluk eki *-mA*'yı almış şekliyle kullanılması dikkati çekmektedir. Ayrıca *ko(y)ma-* fiili burada, daha çok emir veya istek ekleri olmak üzere çeşitli kip eklerini alarak cümledeki işlevini yerine getirmiştir.

2. 2. 1. Tarihî Metinlerden Örnekler

XIV. yy.

(a) ... *Yöresine âdem gelmeğe komazdı* (Anter.: 441), “Yöresine insan gelmesine izin vermezdi.”

XV. yy.

(a) DKK: *Menüm canum alur olsañ sen alğıl, 'Azrâ'ile almağa komağıl* (Ergin, 1997a: 180), “Benim canımı alacaksan sen al, Azrail'e almaya bırakma (Azrail'in almasına izin verme).”

(b) *Veziirliğe lâyıık dâñâdır, bunu gitmeğe komayalım, buna hânman verelim, bunun gibi kimesneyi elden çıkarmak reva değıldir* (Ferec.: 47), “Veziirliğe lâyıık bilgilidir, bunun gitmesine izin vermeyelim, buna evocak verelim, bunun gibi bir kimseyi elden çıkarmak reva değıldir.”

(c) *İmdi bir tedbir edelim ki anı Rum'a girmeğe komayalım* (Bektaş.: 106), “Şimdi bir tedbir alalım ki, onun Rum'a girmesine izin vermeyelim.”

XVI. yy.

(a) *Uçtu ise Hüma yuvasından, yerine konmağa koma bûmu, demesinler görenler ol şûmu, ol uçan yerine konan bu mu* (Deka.: 93-2), “Uçtu ise Hüma yuvasından, Yerine konmasına izin verme baykuşun, Demesinler görenler o uğursuzu, O uçan yerine konan bu mu?”

(b) İM: *Tağı tizlegey namâznı anlar öze sünnetni tamâm kılmağa koymağay* (Toparlı, 1992: 190b), “Ve, namazı hızlı kılacak, onlar üzerinde sünneti eksiksiz (tam) kılmaya izin vermeyecek .”

Bazen bu analitik yapıdaki unsurların yer değiştirdiği görülmektedir. Bu örneklerin bulunduğu cümlelerde, başta “izin vermeme” anlam biriminin işaretleyicisi (*ko(y)ma-*), daha sonra gerçekleşmesine izin verilmeyecek hareketin bulunduğu yapı (*fiil + -mAK + A*) kullanılmıştır. Kısacası burada *ko(y)ma- + fiil + -mAK + A* kalıbı işletilmiştir:

XV. yy.

(a) *Tokla komayalar oynamağa tâ birez vakit oturmayınca* (Hazain.: 17-1), “Biraz vakit oturmadan tok iken oynamaya izin vermesinler.”

(b) ... *Bu ameli ilet issinin yüzüne ur; zira bu amel içinde gıybet vardır, her kim gıybet ve mesâvi söyler, ben ol ameli komazam göğe çıkmağa* (Cennet.: 54), “... bu ameli ilet sahibinin yüzüne vur; zira bu amel içinde gıybet vardır, her kim gıybet ve kötü söyler, ben o amelin göğe çıkmasına izin vermem.”

(c) HHD: *Koma varmaga rakibi kûyuna* (Özyıldırım, 1999: 97), “Rakibin, sevgilinin yanına varmasına izin verme.”

XVI. yy.

(a) *Cemal-i yâri uşşaka komaz seyretmeğe ağyar, cihanda kutlu gün görmez Revani onmadık başlar* (Revani.: 52), “Ağyar, yârin cemalini seyretmesi için aşığa izin vermez; Ravani, onmadık başlar cihanda kutlu gün görmez.”

Erzincan ve Kars yöresi ağızlarında karşılaşılan şu örneklerde ise *koyma-* fiilinin, isim-fiil eki *-mA* ve yönelme hâli eki *+A*'yı almış olan bitimsiz fiillerle birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir:

(a) *Bir ay doğar batmaya, sevda goymıy yatmaya* (Sağır, 1995: 408), “Bir ay doğar batmaya, sevda izin vermiyor yatmaya.”

(b) *Asgerrer de yemir anı ya, çocuğu da goymur yemeye* (Kavaklıçesme, 2010: 357), “Askerlerde yemiyor onu yani, çocuğun da yemesine izin vermiyorlar.”

3. Sonuç

Türkçenin tarihî metinlerinde ve yaşayan ağızlarında “izin verme” anlam biriminin işaretleyicisi olarak kullanıldığı görülen *ko(y)-* fiili, kimi eklerle bir araya gelerek birtakım analitik yapılar teşkil etmiştir.

Bu analitik yapılardan biri, *ko(y)- + fiil + emir/istek eki* yapısıdır. Bu yapıda, emir veya istek ekleriyle çekime girmiş olan fiildeki hareketin gerçekleşmesi için “izin verme”, *ko(y)-* fiiliyle temin edilmiştir. Burada *ko(y)-* fiili ayrıca, olumsuzluk eki *-mA* ile de kullanılarak *ko(y)ma-* şekliyle “izin vermeme” anlamını da belirtebilmektedir. *ko(y)- + fiil + emir/istek eki* kalıbının kullanımı, hem tarihî metinlerde hem de yaşayan ağızlarda oldukça yaygınlık arz etmektedir. Bu analitik yapı günümüzde ise bilhassa Türkiye Türkçesinin Kars, Erzincan, Van, Muş yöresi ağızları gibi Doğu Grubu ağızlarında, bu ağızlarla kimi dil özellikleri bakımından benzerlikler taşıyan Nahçıvan bölgesi ağızlarında, Irak Türkmen ağızlarında ve İran Azerbaycanı’ndaki ağızlarda (Zencan, Salmas, Erdebil vd.), yine İran’da Kaşkay Türkçesinde, Horasan Türkçesinde ve Halaç Türkçesinde aynı işlevle faal bir şekilde kullanılmaya devam etmektedir. Bahsi geçen ağızlarda *ko(y)- + fiil + emir/istek eki* yapısındaki *ko(y)-* fiilinin işlevini, Türkiye Türkçesinde *bırak-* fiili yerine getirmektedir. Kısaca *bırak-* fiili Türkiye Türkçesinde, yine emir veya istek eklerini almış olan fiildeki harekete “izin verme” işlevinde kullanılmaktadır.

Bir diğer analitik yapı, *fiil + -mAK + A + ko(y)ma-* veya unsurların yer değiştirdiği *ko(y)ma- + fiil + -mAK + A* kalıbıdır. Örnekleri, tarihî metinlerde görülen bu yapıda *ko(y)-* fiili sadece olumsuzluk ekini almış *ko(y)ma-* şekliyle kullanılmıştır. Bu yapının kullanıldığı örneklerde, isim-fiil eki *-mAK* ve yönelme hâli eki *+A*’yı alan fiilin bildirdiği hareketin gerçekleşmesine “izin vermeme”, *ko(y)ma-* fiiliyle ifade edilmiştir. Ayrıca bu örneklerde, diğer yapılarda olduğu üzere *ko(y)ma-* fiili, genellikle emir veya istek ekleri olmak kaydıyla çeşitli kip eklerini alarak işlev sahibi olmuştur.

Çeviri Yazı İşaretleri ve Kısaltmalar

/ë/ kapalı /e/ ünlüsü

/ğ/ art damak /g/ ünsüzü

/ķ/ art damak /k/ ünsüzü

/h/ art damak /h/ ünsüzü

/ŋ/ damak /n/’si

/A/ : /a/, /e/

/I/ : /ı/, /i/, /u/, /ü/

/U/ : /u/, /ü/

/G/ : /ğ/, /g/

/K/ : /k/, /k/

// : Fonem parantezi

~ : Değişken şekil

* : Tahmin edilen şekil

> : Bu şekle gider.

Çağ.: Çağatay Türkçesi

EOğuz.: Eski Oğuz Türkçesi

Harz.: Harezmi Türkçesi

Kıp.: Kıpçak Türkçesi

Osm.: Osmanlıca

bkz.: Bakınız

Haz.: Hazırlayan

Eser Kısaltmaları

AD: ÂGÂH (SEMERKÂNDÎ-İ ÂMÎDÎ), *Dîvân*, bkz. (Haz. Şerife Akpınar) (2012).

Anter.: *Antername*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).

Bektaş.: *Velayetname-i Hacı Bektaş*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).

Cennet.: *Miftah-ül-Cennet*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).

Deka.: *Dekayık-ül-Hakayık*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).

DKK: *Dede Korkut Kitabı I, Giriş-Metin-Faksimile*, bkz. ERGİN (1997a).

EATE: *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, bkz. GÜLSEVİN (2007).

ETS: *Eski Türk Şiiri*, bkz. ARAT (1965).

Ferec.: *Ferec Ba'de'ş-Şidde*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).

- GT: *Gülistan Tercümesi*, bkz. KARAMANLIOĞLU (1989).
- Hâletî.: *Hâletî Divanı*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).
- Hazain.: *Hazainü's Saâdât*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).
- HBD: *Hayâlî Bey Divanı*, bkz. TARLAN (1945).
- HD: HAYRETÎ, *Dîvân*, bkz. (Haz. Mehmed Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri) (1981).
- HHD: *Hamdullah Hamdî Divanı*, bkz. ÖZYILDIRIM (1999).
- İM: *İrşâdü'l-Mülûk Ve's-selâtin*, bkz. TOPARLI (1992).
- KB: *Kutadgu Bilig I Metin*, bkz. ARAT (1979).
- KİP: *Uygurca Metinler I:Kuanşi im Puser (Ses İştien İlâh)*, bkz. TEKİN (1960).
- KTLG-F: *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I-Fiil-Basit Çekim*, bkz. (2006).
- LM: *Leylâ ve Mecnûn*, bkz. (Haz. Muhammet Nur Doğan).
- Mayt.: *Uygurca Metinler II:Maytrisimit*, bkz. TEKİN (1976).
- ND: NİGÂRÎ, *Dîvân*, bkz. (Haz. Azmi Bilgin) (2011).
- NF: *Nehcü'l-Ferâdis (UşmağlarınıÆ Açuq Yolu-Cennetlerin Açık Yolu)-I Metin*, bkz. ECKMANN (2004).
- İD: *İraq Divanı*, bkz. (Tertib edən: Qəzənfər Paşayevtoru) (1987).
- Revani.: *Revani Divanı*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).
- YED: *Yûnus Emre Dîvânı*, bkz. TATCI (1997).
- Yuz. Şems.: *Yusuf ve Zeliha*, bkz. *Tarama sözlüğü I A-B* (1996).
- YZ: *Yûsuf ve Zelihâ*, bkz. (Haz. İbrahim Taş) (2010).

Kaynaklar

- ÂGÂH (SEMERKÂNDÎ-İ ÂMİDÎ), *Dîvân*, (Haz. Şerife Akpınar) (2012).
Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- AGHDAM ANAVRIAN Akbar (2009). *Kaşkay Türklerinde Atasözleri*,
Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

- AKDENİZ Süleyman (1995). *Türkiye Türkçesinde Tasvirî (Descriptive) Fiiller ve Fonksiyonları*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon.
- ARAT Reşit Rahmeti (1965). *Eski Türk Şiiri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ARAT Reşit Rahmeti (1979). *Kutadgu Bilig I Metin*, Ankara: TDK Yayınları.
- Azərbaycan Folkloru Antologiyası, Naxçıvan Folkloru I*, (Tərtib edənlər: Məhərrəm Cəfərli- Rafiq Babayev) (2010). Naxçıvan.
- AYVERDİ Samiha (2002). *Hey Gidi Günler Hey*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyâtı.
- AYVERDİ Samiha (2005). *Mülâkatlar*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyâtı.
- BANARLI Nihat Sâmî (2010). *Kültür Köprüsü. Süleyman Çelebi'den Mehmed Akif'e*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyâtı.
- BAYATLI Necdet Yaşar (2009). *Irak Türkmenlerinin Halk Masalları (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- BAYRAKTAR Fatma Sibel (2000). *Kayseri Merkez İlçe Ağzı*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Edirne.
- BENZER Ahmet (2008). *Fiilde Zaman Görünüş Kip ve Kiplik*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- BULUT Christiane (2000). "Optative Constructions in Iraqi Turkmen", *Studies on Turkish and Turkic Languages, Proceedings of the IXth International Conference on Turkish Linguistics*, (ed. Aslı Göksel, Celia Kerslake), Lincoln Collage, Oxford, August 12-14, 1998, *Turcologica 46*. Wiesbaden, s. 161-169.
- DEMİR Sema Aslan (2007). *Türkiye Türkçesinde İsteme Anlam Birimi: Dilbilgisel ve Toplum Dilbilimsel Bir İnceleme*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- DİLÂÇAR Agop (1971). "Aspekt", *Türk Ansiklopedisi*, III. Cilt, İstanbul: MEB Yayınevi.
- DOERFER Gerhard (1990), "Acht Chaladsch Sprichwörter", *Prof. Dr. Muharrem Ergin'e Armağan*, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl: XXVIII/ 1-2, Ankara, s. 63-69. (Türkiye Türkçesine çeviren ve eklerle yayımlayan: TULU Sultan (2012). "Sekiz Halaçça Atasözü", *Tehlikedeki Diller Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s. 25-32.

- DOĞAN Talip (2010). *Urmiye Ağızları*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- ECKMANN János (2003). *Çağatayca El Kitabı* (çev. Günay Karaağaç), Ankara: Akçağ Yayınları.
- ECKMANN János (2004). (Tıpkıbasım ve Çeviriyazı), *Nehcü'l-Ferâdis (Uşmağları-Æ Açuq Yolu-Cennetlerin Açık Yolu)-I Metin, II. Tıpkıbasım* (Yayımlayanlar: Semih Tezcan-Hamza Zülfikar), Ankara: TDK Yayınları.
- ELİTOK Nevin (2006). *Muş İlinden Derlenen Mâniler Üzerine Bir İnceleme*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- ERCİLASUN Ahmet Bican (2002). *Kars İli Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.
- ERGİN Muharrem (1997a). *Dede Korkut Kitabı I, Giriş-Metin-Faksimile*, Ankara: TDK Yayınları.
- ERGİN Muharrem (1997b). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- FUZÛLÎ, *Leylâ ve Mecnûn*, (Haz. Muhammet Nur Doğan), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- GÖKÇE Faruk (2007). *Oğuz Türkçesinde Fiil Birleşmeleri Tarihsel Karşılaştırmaları Bir İnceleme Denemesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- GÖKÇÜR Engin (2012). *Van Gölü Havzası Ağızları*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- Göksel, A. and Kerlake, C. (2005). *Turkish, A Comprehensive Grammar*, London: Routledge.
- GÜLSEVİN Gürer (2002). “Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine”, *İlmi Araştırmalar*, Cilt XIII, İstanbul, s. 35-50.
- GÜLSEVİN Gürer (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yayınları.
- GÖKDAĞ Bilgehan A. (2006). *Salmas Ağzı. Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*, Çorum: Karam Yayınları.
- GÖKDAĞ Bilgehan A. (2012). *Halaç Türkçesi Metinleri, Qarşu Baluqqa Selam*, Ankara: Vizyon Yayınevi,
- HAYRETÎ, *Dîvân*, Tenkidli Basım, (Haz. Mehmed Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri) (1981). İstanbul.
- JAVANSHIR Babak (2008). *Horasan Türkçesi Hemrah ve Seyyad Han Destanı (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yıldız Teknik Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

KARA Funda (2011). “Bil- Tasvir Fiilinin İşlevleri”, *Turkish Studies*, Volume 6/1, Winter s. 1381-1397.

KARABAĞ, İmran (2000). “Türkçede Kip ve Kiplik Olgusu”, *Türk Dili*, Sayı 585, Ankara, s. 275-278.

KARADEMİR Fevzi (2012). “Türkiye Türkçesinde Emir Kip(lik)i Üzerine”, *Turkish Studies*, Volume 7/4, Fall 2012, s. 2091-2138.

KARAMANLIOĞLU Ali Fehmi (1989). *Gülistan Tercümesi*, Ankara: TDK Yayınları.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I-Fiil-Basit Çekim (2006). Ankara: TDK Yayınları.

KARİNİ Jahangir (2009). *Erdebil İli Ağzları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

KARTALLIOĞLU Yavuz (2007). “Sahacadaki {+A} / {+O} Ekinin Işığında {+DI} Ekinin Kökeni Üzerine”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Güz, s. 31-38.

KASIMOĞLU Handan (2010). *Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

KAVAKLIÇEŞME Hüsna (2010). *Kars ve Iğdır Azerileri Ağzı (Dil İncelemesi- Metin- Dizin)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ERZURUM.

KOCAMAN Ahmet (1983). “Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler”, *TDAY Belleten 1980-1981*, Ankara, s. 81-85.

MEHMET Gülsün (2007). “Yeterlilik Kategorisi ve Salar Türkçesindeki Görünümü”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 3, Eylül, s. 80-90.

MÖVLANƏ SEYİD İMADƏDDİN NƏSİMİ ƏBÜLFƏZL, *İraq Divanı*, (Tertib edən: Qəzənfər Paşayevtoru) (1987). Bakı.

NİGÂRÎ, *Dîvân*, (Haz. Azmi Bilgin) (2011). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ÖZYILDIRIM Ali Emre (1999). *Hamdullah Hamdî Divanı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

PEHLİVAN Gülcihan (2011). *Hemedan Bölgesi Bahar Ağzı*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

- SAĞIR Mukim (1995). *Erzincan ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.
- SARIÇOBAN Arif ve HİŞMANOĞLU Murat (2004). “Türkçedeki Buyrum Tümcelerinin Edimbilimi Üzerine”, *Dil Dergisi*, Ankara, s. s. 31-48.
- SÖNMEZ Işık (1998). *Untersuchungen zu den Aserbaidshanischen Dialekten von Qaradağ, Mugan, Zäncan*, Göttingen.
- ŞEYYÂD HAMZA, *Yûsuf ve Zelîhâ*, (Haz. İbrahim Taş) (2010). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- TAN Ali (2005). *Kırgız Türkçesinde Tasvir Fiilleri*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana.
- Tarama sözlüğü I A-B* (1996). Ankara: TDK Yayınları.
- TARLAN Ali Nihat (1945). *Hayâlî Bey Divanı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- TATCI Mustafa (1997). *Yûnus Emre Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- TEKİN Şinasi (1960), *Uygurca Metinler I:Kuanşi im Pusar (Ses İşiten İlâh)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Araştırma Serisi No: 2, Erzurum.
- TEKİN Şinasi (1976). *Uygurca Metinler II:Maytrisimit*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Araştırma Serisi No: 44, Ankara: Sevinç Matbaası.
- TOPARLI Recep (1992). *İrşâdü'l-Mülûk Ve's-selâtîn*, Ankara: TDK Yayınları.
- TULU Sultan (2005). *Bocnurd'dan Folklor Derlemeleri*, Ankara: Ürün Yayınları.

Genel Ağ Kaynakları

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama (2 Ağustos 2013)